

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Tvarių maisto produktų ženklavimo sistemų kūrimas, kad vartotojai galėtų rinktis tvarius maisto produktus“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2023/C 75/14)

Pranešėjas **Andreas THURNER**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2022 1 20
Reglamentavimo pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2022 10 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 10 27
Plenarinė sesija Nr.	573
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	147 / 5 / 1

1. Išvados ir rekomendacijos

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK)

1.1. **palankiai vertina** Europos Komisijos iniciatyvą sukurti teisinį tvarių maisto produktų tiekimo sistemų pagrindą, kuris taip pat turi apimti tvarių maisto produktų ženklavimo taisykles. Akivaizdu, kad reikia reguliavimo ir tam tikro lygio standartizavimo bei suderinimo tam, kad būtų užtikrintas patikimumas ir vienodos sąlygos;

1.2. **pabrėžia**, kad tvarumas yra daugialypė koncepcija, kurią įgyvendinant visada reikėtų vienodai atsižvelgti į ekonominį, aplinkos ir socialinį aspektus;

1.3. **atkreipia dėmesį** į tai, kad žmonių valgymo įpročiai yra labai skirtingi, priklauso nuo įvairių veiksnių, be to, yra labai pastovūs. Vadinasi, nuo pat pradžių reikėtų realiai vertinti su tvarių produktų ženklavimo sistema siejamus lūkesčius; Tačiau yra bendras interesas pereiti prie tvaresnių vartojimo modelių;

1.4. todėl **rekomenduoja** nustatyti skaidrią, moksliniais duomenimis grindžiamą, kuo paprastesnę ir pragmatiškesnę tvarių maisto produktų ženklavimo sistemą, kuri ekonominės veiklos vykdytojams padėtų vertinti ir didinti produktų tvarumą, o vartotojams teiktų naudingos informacijos, padedančios priimti sąmoningus sprendimus;

1.5. **siūlo** ieškant paprasto ir pragmatiško sprendimo apsiriboti kai kuriais išsamiai apibrėžto ir įvertinto tvarumo aspektais, pavyzdžiui, gyvūnų gerove, socialiniais ar ekologiniais kriterijais. Vis dėlto šiuo atveju terminas „tvarus“ neturėtų būti naudojamas, nes jį reikėtų naudoti tik atliekant išsamų vertinimą;

1.6. **visų pirma pritaria** savanoriškumo principui, pagal kurį vis dėlto turėtų būti nustatytos privalomos sąlygos, jei jis taikomas. Turėtų būti draudžiama naudoti tvarumo ženklą arba teiginius apie tvarumą, kurie parengti nesilaikant šių sąlygų;

1.7. **mano**, kad ženklavimo sistemos pagal vertinimo skalę (pvz., taikant šviesoforo spalvų sistemą) gali padėti vartotojams priimti informacija pagrįstus sprendimus. Tokios vertinimo sistemos taip pat gali skatinti rodyti su tvarumu susijusį pavyzdį ir padėti įmonėms atitinkamai tobulinti maisto tiekimo grandinės procesus;

1.8. **atkreipia dėmesį** į tai, kad vertinimo algoritmai yra labai svarbūs renkantis skalės modelį. Jie turi būti pagrįsti moksliniais duomenimis ir tinkamai sukurti, kad būtų skaidrūs vartotojams;

1.9. **mano**, kad esamos ES kokybės sistemos, pavyzdžiui, ekologinis ūkininkavimas ar geografinės nuorodos, jau apima elementus, padedančius užtikrinti didesnę maisto produktų sistemos tvarumą. Tai reikėtų atitinkamai pripažinti. Todėl EESRK rekomenduoja atlikti esamų taisyklių tvarumo patikrą ir, prireikus, papildyti jas atitinkamomis tvarumo nuostatomis;

1.10. **pabrėžia** labai svarbų švietimo vaidmenį suteikiant esminių žinių apie tvarumo aspektus, susijusius su maisto produktais. Informuotumo didinimo kampanijos ir atitinkamos priemonės, skirtos remti tvarių maisto produktų įperkumą, taip pat gali paskatinti perėjimą prie tvaresnių maisto sistemų.

2. Nuomonės rengimo aplinkybės

2.1. Strategija „Nuo ūkio iki stalo“⁽¹⁾ yra vienas svarbiausių Europos žaliojo kurso elementų. Ja siekiama kurti sąžiningas, sveikas ir aplinkai nekenksmingas maisto produktų sistemas. Strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ veiksmų planas, be kita ko, apima priemones, kuriomis skatinamas tvarus maisto vartojimas ir sudaromos palankesnės sąlygos pereiti prie sveikos ir tvarios mitybos. Tuo tarpu Europos Komisija jau ėmėsi pirminių veiksmų horizontaliajam pagrindų įstatymui parengti, taip siekdama paspartinti ir palengvinti perėjimą prie tvarumo, kartu siekiama užtikrinti, kad ES rinkai teikiami maisto produktai taptų vis tvaresni.

2.2. EESRK pagal savo strateginės vizijos, skirtos visapusiškai mitybos politikai skatinti, projektą jau parengė patikimą veiksmų programą. Šios vizijos pagrindai suformuluoti nuomonėse „Visapusiška maisto politika“⁽²⁾, „Sveika ir tvari mityba“⁽³⁾, „Trumposios maisto tiekimo grandinės. Agroekologija“⁽⁴⁾, „Tvarus vartojimas“⁽⁵⁾ bei „Maisto verslo strategijų ir procesų derinimas su darnaus vystymosi tikslais siekiant tvaraus ekonomikos atgaivinimo po COVID-19“⁽⁶⁾.

2.3. Įmonėms tenka didelė atsakomybė, viena vertus, skatinti vartotojus rinktis sveikus ir mažesnę poveikį aplinkai darančius sprendimus ir, kita vertus, tvariai pertvarkyti maisto sistemas taikant tvaraus ūkininkavimo, perdirbimo ir pakavimo praktiką. Įmonės turėtų dalyvauti visame procese kuriant tvaraus maisto ženklavimo sistemą.

2.4. Pereinant prie tvaresnių maisto sistemų, be įmonių ir maisto produktų gamybos sektoriaus suinteresuotųjų subjektų, svarbų vaidmenį atlieka ir vartotojai. Kiekvienas sprendimas pirkti iš esmės yra ir kitas gamybos užsakymas. Todėl didesnė tvarių maisto produktų paklausa taip pat paskatins didesnę pasiūlos tvarumą.

2.5. Atsižvelgiant į tai šios nuomonės savo iniciatyva tikslas – išnagrinėti tvarios maisto produktų ženklavimo sistemos galimybes ir pateikti išvadas bei rekomendacijas, kuriomis Komisija galėtų vadovautis ankstyvuojant tokios politikos sistemos kūrimo etapu.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Tvarumas yra daugialypė koncepcija, kurią įgyvendinant visada reikėtų vienodai atsižvelgti į ekonominį, aplinkos ir socialinį aspektus. Pagal Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) apibrėžtį, tvari maisto sistema „yra tokia sistema, kuri užtikrina aprūpinimą maistu ir maitinimą visiems, nekeliant pavojaus ekonominiams, socialiniams ir aplinkosauginiams

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/food/horizontal-topics/farm-fork-strategy_en

⁽²⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva „Pilietinės visuomenės indėlis rengiant visapusišką ES maisto politiką“ (OL C 129, 2018 4 11, p. 18).

⁽³⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva „Sveikos ir tvarios mitybos skatinimas ES“ (OL C 190, 2019 6 5, p. 9).

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva „Trumpųjų ir alternatyvių maisto tiekimo grandinių skatinimas ES. Agroekologijos vaidmuo“, (OL C 353, 2019 10 18, p. 65).

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva „ES tvaraus vartojimo strategijos kūrimas“ (OL C 429, 2020 12 11, p. 51).

⁽⁶⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva „Maisto verslo strategijų ir procesų derinimas su darnaus vystymosi tikslais“ (OL C 152, 2022 4 6, p. 63).

ateities kartų aprūpinimo maistu ir mitybos pagrindams“⁽⁷⁾). Trumpai tariant, vienpusis dėmesio sutelkimas į ekologinį tvarumo aspektą, kaip kad dabar dažnai daroma, arba vienpusis dėmesys socialiniams ir ekonominiams tvarumo ramsčiams iš esmės nėra tvarus. Turėtų būti siekiama apimti visą vertės grandinę atsižvelgiant į visus tris tvarumo aspektus.

3.2. Kuriant ženklavimo sistemą neturėtų būti siekiama klasifikuoti maisto produktus į tvarius ar netvarius, veikiau priešingai – palaikyti perėjimą prie tvaresnės maisto produktų sistemos. Ženklavimo sistema skirta padėti ekonominės veiklos vykdytojams įvertinti ir gerinti gaminių tvarumą (metodika, skatinanti tobulėjimą, pvz., lyginamosios analizės sistema arba atskaitos sistema) ir pateikti vartotojams naudingų rekomendacijų. Ši ženklavimo sistema turėtų būti sukurta atvirai ir skaidriai, dalyvaujant atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams, ir turėtų būti grindžiama aiškia, mokliškai pagrįsta metodika. Šiuo tikslu įmonėms turėtų būti suteikta galimybė naudotis rodikliais, metodika ir pagal ženklavimo sistemą pasiektais rezultatais. Visų pirma ji turi būti paprasta.

3.3. Reikia aiškių taisyklių tam, kad rinkoje sumažėtų sumaištis, kuri dabar tyro dėl pernelyg dažnai naudojamos sąvokos „tvarus“ (tai tam tikras ekologinis manipuliavimas). Turėtų būti draudžiama naudoti tvarumo ženklą arba teiginius apie tvarumą, kurie parengti nesivadovaujant visuotinai pripažintos sertifikavimo sistemos reikalavimais.

3.4. Maisto produktų tvarumo ženklavimas turėtų būti vykdomas atsižvelgiant į visą gamybos procesą ir bent jau šiuo metu turėtų būti savanoriškas. Vis dėlto bet kokia maisto produktų tvarumo ženklavimo sistema nuo pat pradžių turi būti kuriama vadovaujantis aiškia apibrėžtimi ir (arba) metodika, vienu metu grindžiama visais trimis tvarumo ramsčiais (aplinkos, socialiniu ir ekonomikos). Ši sistema turėtų apimti visą maisto vertės grandinę – nuo gamybos iki vartojimo. Be to, reikėtų įvertinti, ar būtų tikslinga įpareigoti ženklinti tvarius produktus. ES sistema turėtų palikti pakankamai veikimo laisvės nacionalinėms ir regioninėms sistemoms, o apibrėžtys ir vertinimo taisyklės turi būti suderintos visoje ES.

3.5. Vis dėlto nereikėtų pervertinti ženklavimo svarbos. Reikėtų realiai ir pragmatiškai apibrėžti, ką gali ir ko negali tvarių produktų ženklavimo sistema. Remiantis Pasauline sveikatos organizacija, vartotojai turėtų žinoti ir atpažinti etiketę, suprasti jos reikšmę bei gebėti ir norėti teisingai ją naudoti tam, kad vadovaudamiesi ženklavimu galėtų priimti sprendimus pirkti maisto produktus ir rinktis sveikesnę mitybą⁽⁸⁾. Bus svarbu didinti informuotumą apie ES tvarumo ir kokybės ženklavimo sistemas. Tai kartu su viešųjų pirkimų ir švietimo priemonėmis gali padidinti tvarių maisto produktų paklausą. Politikos formuotojai taip pat turėtų apsvarstyti tinkamas priemones, kuriomis būtų remiamas tvarių maisto produktų įperkamus ir prieinamus.

3.6. Tvarių produktų ženklavimas labai svarbus tais atvejais, kai gamintojas negali būtinos informacijos pateikti tiesiogiai. Kai atitinkamą informaciją gamintojas gali vartotojui pateikti tiesiogiai (pvz., vietos ūkininkų turguje arba ūkio parduotuvėje), ženklavimo sistema nereikalinga. Tai taip pat svarbu siekiant išvengti biurokratinės naštos smulkiesiems gamintojams.

3.7. Švietimas yra labai svarbus veiksnys siekiant užtikrinti esminį supratimą apie tvarumo aspektus, susijusius su maisto produktais. Reikia investuoti į švietimo apie tvarią mitybą priemones nuo ankstyvos vaikystės, kad jaunuoliai išmoktų nustatyti maisto vertę. Taip pat reikėtų tikėtis, kad vaikai „auklės“ tėvus skatindami siekti didesnio tvarumo, nes, pavyzdžiui, tokia tendencija pastebima atliekų rūšiavimo ir perdirbimo srityje. Pavyzdžiui, ES pieno, vaisių ir daržovių vartojimo skatinimo mokyklose programoje daugiau dėmesio reikėtų skirti svarbiems tvarumo aspektams.

3.8. EESRK dar kartą rekomenduoja parengti naujas tvarios mitybos gaires, kuriomis būtų atsižvelgta į kultūrinius ir geografinius atskirų valstybių narių skirtumus. Šios naujos gairės padėtų susiorientuoti ūkininkams, perdirbėjams, mažmenininkams ir maitinimo paslaugas teikiantiems subjektams. Žemės ūkio maisto produktų sektoriui būtų naudinga nauja sistema, pagal kurią būtų gaminamas, perdirbamas, platinamas ir parduodamas sveikesnis ir tvaresnis maistas už teisingesnę kainą⁽⁹⁾.

⁽⁷⁾ <https://www.fao.org/in-action/territorios-inteligentes/componentes/produccion-agricola/contexto-general/en/>

⁽⁸⁾ <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/336988/WHO-EURO-2020-1569-41320-56234-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva „Sveikos ir tvarios mitybos skatinimas ES“ (OL C 190, 2019 6 5, p. 9).

4. Konkrečios pastabos

4.1. Žmonių maitinimosi įpročiai skirtingi ir didelę įtaką jiems daro asmeninė ir kultūrinė aplinka. Be to, maitinimosi įpročiai yra labai pastovūs: kai žmonėms tenka keisti savo mitybą, jie tai daro mažais žingsneliais ir per ilgą laiką. Kiti svarbūs veiksniai, leidžiantys suprasti, ar tvarumas turi įtakos vartojimo modeliams, yra žmonių gyvenimo būdas ir socialinė aplinka. Vis dėlto didelė ir vis didėjanti vartotojų dalis teigia, kad tvarumo sumetimais jie nori keisti savo vartojimo įpročius. Esama susidomėjimo informacija apie tvarumą, kad būtų galima priimti informacija pagrįstus sprendimus.

4.2. Apskritai, tvarių produktų ženklimas dažnai patrauklus tiems žmonėms, kurie ir taip domisi šia tema. Tvarių produktų ženklimo sistema padėtų šiai pagrindinei grupei lengviau priimti sprendimus dėl tvaraus vartojimo.

4.3. Todėl kyla klausimas, ar ir kaip galima atkreipti tvarumu nesidominčių žmonių dėmesį. Pagrindinių tikslinių grupių pavyzdys vis dėlto gali paskatinti elgsenos pokyčius imituojant. Pažanga būtų laikoma ir tai, kad tikslinės grupės, ne itin besidominčios šia tema, bent retsykiais ar tam tikruose sektoriuose priimtų sprendimą rinktis tvarius maisto produktus. Tai tik keli aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti nuo pat pradžių norint realiai įvertinti su tvarių produktų ženklinimu susijusius lūkesčius.

4.4. Esminės sėkmingo maisto produktų tvarumo ženklinimo sąlygos yra tai, kad vartotojai tinkamai suprastų ir teigiamai vertintų ženklimą bei būtų skleidžiama suprantama žinutė. Pats ženklimas turi būti aiškus, paprastas ir patikimas. Taip pat turėtų būti sukurtos vartotojams skirtos pagalbinės priemonės, kuriomis būtų remiamas švietimas ir informavimas tvarios mitybos klausimais, didinamas pasitikėjimas ženklinimo sistema ir teigiamas jos vertinimas bei skatinamas tvaresnis vartojimas.

4.5. Informacija apie tvarumą turėtų būti pagrįsta šiais principais: patikimumas, skaidrumas, aktualumas, prieinamumas ir aiškumas (žr. Jungtinių Tautų Informacijos apie produktų tvarumą teikimo gaires⁽¹⁰⁾). Rengiant sertifikavimo sistemą svarbu nepamiršti, kad reikėtų pasirinkti tinkamą struktūrą tam, kad, pavyzdžiui, nebūtų padarytas neigiamas poveikis mažoms struktūroms (ūkininkams, MVL, žemės ūkio produktų pardavimui namuose, kassavaitinių turgų veiklai ir t. t.).

4.6. Ženklinimo formos pagal vertinimo skalę (pvz., taikant šviesoforo spalvų sistemą) gali padėti vartotojams priimti informacija pagrįstus sprendimus. Tokia vertinimo sistema taip pat gali skatinti rodyti su tvarumu susijusį pavyzdį ir padrąsinti įmones atitinkamai tobulinti maisto tiekimo grandinės procesus. Tačiau, siekiant išvengti painiavos, turėtų būti užtikrintas tam tikras įvairių ženklinimo sistemų nuoseklumas.

4.7. Kuriant tinkamą tvarumo ženklinimo sistemą reikėtų kaip įmanoma nuosekliau laikytis holistinio požiūrio, t. y. siekti ne vien tik „tvarių maisto produktų“, bet ir „tvarios gamybos ir vartojimo“. Vartotojų elgesys yra esminė bendros tvarios maisto produktų tiekimo sistemos dalis. Lygiai tokios pat svarbios veiklos sritys yra pakavimas ir gabenimas (produkto kilmė). Taip pat būtina parodyti tam tikrą pragmatizmą apibrėžiant atitinkamus tvarumo rodiklius (pvz., kokią informaciją ir (arba) duomenis galima gauti patikimu būdu). Bet kuriuo atveju reikėtų kaip įmanoma skubiau parengti suderintas tvarumo ženklinimo taisykles. Vis daugiau nacionaliniu ir įmonių lygmeniu naudojamų skirtingų tvarių produktų ženklinimo etikečių tik kelia sumaištį, todėl prarandamas pasitikėjimas.

4.8. Europos mažmeninės prekybos maisto produktais įmonės, įgyvendindamos bandomuosius maisto produktų tvarumo ženklinimo projektus, jau sukaupe pirmąją patirtį. Išankstiniai šių projektų rezultatai yra šie: iš esmės paženklininti produktai vertinami labiau teigiamai nei nepaženklinti produktai, nors sprendimui pirkti tai daro tik nedidelę įtaką; teigiamų atsiliepimų sulaukiama visų pirma iš jaunesnio amžiaus tikslinių grupių; kartais, kai taikoma vertinimo sistema, kyla sumaištis, pavyzdžiui, „Nutriscore“ atveju, ir informaciją pageidaujama rasti produkto pakuotėje, o ne tik ant kainos žymens. Esminiai punktai – tai vertinimo sistemos patikimumas (nepriklausoma, pagrįsta mokslu), informacijos aiškumas (suprantamumas), kaip įmanoma nuoseklesnis taikymas visame sektoriuje ir skaidrumas (geriau „aiškiau“ negu „paprasciau“, pavyzdžiui, įdiegiant brūkšninį kodą, kuriame būtų išsaugota svarbi informacija).

⁽¹⁰⁾ <https://www.oneplanetnetwork.org/knowledge-centre/resources/guidelines-providing-product-sustainability-information>

4.9. Labai svarbu atsižvelgti į socialines ir socialines – ekonomines aplinkybes, nors jų rodikliai nebūtinai gali būti akivaizdūs. Kadangi valstybės narės taiko skirtingą teisinį reguliavimą, ypač socialinių reikalų srityje (darbo sąlygos, minimalus darbo užmokestis), tai gali apsunkinti pastangas parengti suderintą požiūrį visoje ES. Nepaisant to, svarbu į tvarumo ženklumą įtraukti socialinį ir ekonominį aspektą.

4.10. Svarstant pragmatiškai, būtų logiška pripažinti esamas ES sertifikavimo sistemas, pavyzdžiui, ekologiško ūkininkavimo, saugomos geografinės nuorodos (SGN), saugomos kilmės vietos nuorodos (SKVN) arba garantuoto tradicinio gaminio (GTG) statusus, taip skatinant maisto produktų tiekimo sistemos tvarumą. NET jei šios schemos ne visiškai aprėptų tvarumo aspektus, jos vis tiek apimtų elementus, padedančius užtikrinti didesnę maisto produktų tiekimo sistemos tvarumą. Reikėtų atlikti esamų taisyklių tvarumo patikrą ir, prireikus, papildyti jas atitinkamomis tvarumo nuostatomis.

4.11. Regioniniai ir (arba) vietos produktai ir trumposios tiekimo grandinės gali padėti sukurti tvaresnes maisto produktų tiekimo sistemas. Dažnai regioniniai gamintojai gamina visai greta vietos gyventojų, todėl patiria tam tikrą visuomenės kontrolę, o tai iš esmės galėtų skatinti tvarius gamybos būdus.

4.12. Sezoniškumo aspektas, ypač vaisių ir daržovių srityje, daro įtaką tvarumo lygiui. Informuojant ir šviečiant galima užtikrinti sąmoningumą apie šios greitai gendančios ir daug vandens turinčios maisto produktų kategorijos vartojimą tausoiant išteklius.

4.13. Vykdam naujausią BŽŪP reformą ir įgyvendinant Europos žaliąjį kursą (Biologinės įvairovės strategiją, strategiją „Nuo ūkio iki stalo“) Europos žemės ūkyje siekiama užtikrinti, kad žemės ūkio gamyba Europoje taps dar tvaresnė. Todėl nurodant žemės ūkio žaliavų kilmę taip pat galima daryti išvadas apie jų tvarumo lygį.

Bruselis, 2022 m. spalio 27 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*
